GPH S5-01(M/P)
Exam Code : PHM 5A

পৰাবিদ্যা

পঞ্চম ষান্মাষিক

দর্শন

খণ্ডঃ ১

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপক শিৱনাথ শর্মা(অৱসৱপ্রাপ্ত), দর্শন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

অধ্যাপক সৌৰভপ্রাণ গোস্বামী, দর্শন বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

প্রদীপ খাটনিয়াৰ (অৱসৱপ্রাপ্ত), সহযোগী অধ্যাপক, দর্শন বিভাগ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষী

ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য, সহকাৰী অধ্যাপক কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য	ভাষান্তৰকাৰী
১	ড° সাগৰিকা গোস্বামী কটন বিশ্ববিদ্যালয়	ড° পাৰুল চৌধুৰী
২	ড° অৰূপজ্যোতি শর্মা ত্রিপুৰা বিশ্ববিদ্যালয়	মাইনু দেৰী বৰুৱা
৩	ড° ৰাজলক্ষ্মী কলিতা সোনাপুৰ মহাবিদ্যালয়	গীতাঞ্জলি মেধি
৪,৫ আৰু ৬	ড° অঞ্জনা নেওঁগ অৱসাৰ প্রাপ্ত অধ্যাপিকা, প্রাগজ্যোতিষ কলেজ	গীতাঞ্জলি মেধি
৭ আৰু ৮	ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য,	নাজিমা হুচেইন বৰবৰা, ললিত চন্দ্র ভড়ালী কলেজ

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা ঃ ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য
ড° তেজসা কলিতা

ভাষা সম্পাদনা ঃ ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য

গাঁথনিক সম্পাদনা ঃ ড° ভাস্কৰ ভট্টাচার্য্য, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

জুন ২০১৯

ISBN 978-93-89123-61-6

© কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দ্বাৰা সর্বস্বত্ব সংৰক্ষিত,

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ লিখিত অনুমতি অবিহনে গ্রন্থস্বত্ব জাননীৰ দ্বাৰা সুৰক্ষিত এই মুদ্রণ বা ইয়াৰ যিকোনো অংশ প্রতিলিপিকৰণ, স্কেনিং, বাণীবদ্ধকৰণ তথা তথ্য সংৰক্ষণ নাইবা পুনৰুদ্ধাৰ পদ্ধতিৰ লগতে বর্তমানে জ্ঞাত বা ভৱিষ্যতে উদ্ভাৱন-সম্ভৱ যিকোনো বৈদ্যুতিক, ডিজিটেল বা যান্ত্রিক উপায়েৰে প্রকাশ, প্রেৰণ, হস্তান্তৰ বা সংৰক্ষণ কৰিব নোৱাৰিব।

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা **নতুন দিল্লীৰ দূৰ শিক্ষা পৰিষদৰ** ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ

হাউচ্‌ফেড কমপ্লেক্স, দিচপুৰ, গুৱাহাটী - ৭৮১০০৬
Web : www.kkhsou.org

পাঠ্য বিষয়ৰ পৰিচয়

এই পাঠ্য বিষয়টিয়ে আপোনাক দর্শনৰ গুৰুত্বপূর্ণ শাখা হিচাপে বিবেচনা কৰা 'পৰাবিদ্যাৰ' লগত পৰিচয় কৰাই দিব। পৰাবিদ্যা হৈছে দর্শনৰ এটা ভাগ, যিটোৱে সত্ত্বাৰ স্বৰূপ অনুসন্ধান কৰে। ই হৈছে প্রকাশ্য ৰূপৰ অন্তৰালত থকা পৰম সত্ত্বাৰ স্বৰূপ সম্বন্ধীয় এক সাধাৰণ অনুসন্ধান। এৰিষ্টটলে পৰাবিদ্যাক 'প্রথম দর্শন' নামে অভিহিত কৰিছে। পৰাবিদ্যাই জগত, জীৱন আৰু ঈশ্বৰৰ প্রকৃত স্বৰূপ নিৰূপণ কৰিব বিচাৰে। জাগতিক প্রকৃতিৰ উপৰিও ই জড় আৰু প্রাণ, ঈশ্বৰৰ স্বৰূপ আৰু অস্তিত্ব, আত্মাৰ অমৰত্ব আৰু মানৰ ইচ্ছাৰ - স্বাধীনতাৰ বিষয়ে আলোচনা কৰে।

ইংৰাজী 'Metaphysics' শব্দৰ উৎপত্তি Meta আৰু Physica নামৰ দুটা গ্রীক শব্দৰ পৰা Meta ৰ অর্থ হ'ল 'পিছত' আৰু Physica ৰ অর্থ হ'ল প্রকৃতি। গতিকে Metaphysics শব্দৰ আক্ষৰিক অর্থ হ'ল 'প্রকৃতিৰ পিছত যি আহে'। Metaphysics শব্দটো খৃঃপুঃ ১ ম শতিকাত আৰম্ভ হৈছিল।

এই পাঠ্যবিষয়টিত আঠটা অধ্যায় আছে। **প্রথম অধ্যায়টো হ'ল** 'পৰাবিদ্যাৰ প্রকৃতি'। এই অধ্যায়টো অধ্যয়ন কৰি আপুনি পৰাবিদ্যা কি আৰু পৰাবিদ্যা আৰু দর্শনৰ সম্পর্ক, পৰাবিদ্যা আৰু জ্ঞানবিজ্ঞানৰ সম্পর্ক, পৰাবিদ্যা আৰু বিজ্ঞান, পৰাবিদ্যা আৰু ধর্ম, পৰাবিদ্যা আৰু ৰহস্যবাদ আৰু পৰাবিদ্যা আৰু তর্কবিজ্ঞানৰ সম্পর্কৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব। ইয়াৰ উপৰি এই অধ্যায়টোৱে পৰাবিদ্যাৰ সম্ভাৱনীয়তাৰ বিষয়ে আলোচনা আগবঢ়াব।

দ্বিতীয় অধ্যায়টো হ'ল **'দেশ আৰু কাল ঃ কাণ্ট'। এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয় সমূহ হ'ল**- সংবেদনশীলতাৰ আকাৰসমূহ, দেশ আৰু কালৰ ধাৰণাৰ অধিবিদ্যামূলক ব্যাখ্যা,দেশ আৰু কালৰ ধাৰণাৰ অতীন্দ্রিয় ব্যাখ্যা

তৃতীয় অধ্যায়টো হ'ল **বাস্তৱবাদঃ 'সৰল আৰু বৈজ্ঞানিক'।এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয় সমূহ হ'ল**- বাস্তৱবাদৰ শ্রেণীবিভাজন,সৰল বাস্তৱবাদ, বৈজ্ঞানিক বাস্তৱবাদ, সৰল আৰু বৈজ্ঞানিক বাস্তৱবাদৰ মাজৰ প্রভেদ, সামৰণি।

চতুর্থ অধ্যায়টো হ'ল **'নব্য বাস্তৱবাদ' এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয় সমূহ হ'ল**-নব্য বাস্তৱবাদ অথবা নতুন বাস্তৱ বাদ, জ্ঞানসীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ,সৰল বাস্তৱবাদ আৰু নব্য বাস্তৱবাদ।

পঞ্চম অধ্যায়টো হ'ল **'ভাববাদঃ আত্মগত ভাববাদ (বার্কলি)'। এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয় সমূহ হ'ল**–ব্যক্তিনিষ্ঠ ভাববাদৰ অর্থ বার্কলীয় ভাববাদ,বার্কলীৰ ভাববাদঃ ব্যক্তিনিষ্ঠ নে বস্তুনিষ্ঠ,আত্মজ্ঞানবাদঃ বার্কলী এগৰাকী আত্মজ্ঞানবাদী আছিল নেকি ?

ষষ্ঠ অধ্যায়টো হ'ল **'বস্তু গত ভাববাদঃ হেগেল'। এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয় সমূহ হ'ল**– বস্তুনিষ্ঠ ভাববাদৰ অর্থ,হেগেলৰ বস্তুনিষ্ঠ ভাববাদ,হেগেলৰ দ্বন্দ্বাত্মক পদ্ধতি

সপ্তম অধ্যায়টো হ'ল **'দেহ-মনৰ সম্পর্ক ঃ পাৰস্পৰিক ক্রিয়াবাদ'। এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয় সমূহ হ'ল**–দেহ-মন সম্পর্কে ডেকার্টেৰ ধাৰণা, পাৰস্পৰিক ক্রিয়াবাদ

অষ্টম অধ্যায়টো হ'ল **'দেহ-মনৰ সম্পর্ক ঃ সমান্তৰালবাদ'। এই অধ্যায়ত সন্নিৰিষ্ট বিষয় সমূহ হ'ল**–দেহ মন সম্পর্কে স্পি'নোজাৰ ধাৰণা, সমান্তৰালবাদ ।

এই পাঠ্যবিষয়টি অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ লগে লগে সোঁ তথা বাওঁফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰে মূল পাঠত উল্লেখ থকা দৰকাৰী ধাৰণাসমূহ সৰল অর্থত বুজি পোৱাত সহায় কৰিব। **'জানি থোৱা ভাল'** বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। আকৌ, প্রতিটো শাখাৰ অধ্যয়নৰ অন্তত **'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ'** যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্বপৰীক্ষণৰ সুবিধা প্রদান কৰিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি শেষত দিয়া **'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'**ৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন ধাৰণাসমূহৰ বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে **'অধিক জানিবলৈ'** শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত কেইটিমান 'আৰ্হি প্রশ্ন' তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্রসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেই কেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই পাঠ্যবিষয়ত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্রস্তুত কৰা হৈছে। আপোনালোকে বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেই কেইখন অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

বিষয়সূচী

মুঠ নম্বৰ- ১০০ পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১ ঃ পৰাবিদ্যাৰ স্বৰূপ ৫-২২

পৰাবিদ্যাৰ প্ৰকৃতি, পৰাবিদ্যা আৰু দৰ্শন, পৰাবিদ্যা আৰু জ্ঞানবিদ্যা, পৰাবিদ্যা আৰু বিজ্ঞান, পৰাবিদ্যা আৰু ধৰ্ম, পৰাবিদ্যা আৰু ৰহস্যবাদ, পৰাবিদ্যা আৰু তৰ্কবিদ্যা, পৰাবিদ্যাৰ সম্ভাৱনীয়তা

অধ্যায় ২ ঃ দেশ আৰু কাল ঃ কাণ্ট ২৩-৩৩

সংবেদনশীলতাৰ আকাৰসমূহ ,দেশ আৰু কালৰ ধাৰণাৰ অধিবিদ্যামূলক ব্যাখ্যা, দেশ আৰু কালৰ ধাৰণাৰ অতীন্দ্ৰিয় ব্যাখ্যা

অধ্যায় ৩ ঃ বাস্তৱবাদঃ সৰল আৰু বৈজ্ঞানিক ৩৪-৪৪

বাস্তৱবাদৰ শ্ৰেণীবিভাজন,সৰল বাস্তৱবাদ,বৈজ্ঞানিক বাস্তৱবাদ, সৰল আৰু বৈজ্ঞানিক বাস্তৱবাদৰ মাজৰ প্ৰভেদ, সামৰণি

অধ্যায় ৪ ঃ নব্য বাস্তৱবাদ ৪৫-৫৫

নব্য বাস্তৱবাদ অথবা নতুন বাস্তৱ বাদ,জ্ঞানসীমাংসীয় অদ্বৈতবাদ, সৰল বাস্তৱবাদ আৰু নব্য বাস্তৱবাদ

অধ্যায় ৫ ঃ ভাববাদঃ আত্মগত ভাববাদ (বাৰ্কলি) বস্তুগত ভাববাদ (হেগেল) ৫৬-৬৬

ব্যক্তিনিষ্ঠ ভাববাদৰ অৰ্থ.বাৰ্কলীয় ভাববাদ,বাৰ্কলীৰ ভাববাদঃ ব্যক্তিনিষ্ঠ নে বস্তুনিষ্ঠ, আত্মজ্ঞানবাদঃ বাৰ্কলী এগৰাকী আত্মজ্ঞানবাদী আছিল নেকি?

অধ্যায় ৬ ঃ বস্তু গত ভাববাদঃ হেগেল ৬৭-৭৫

বস্তুনিষ্ঠ ভাববাদৰ অৰ্থ,হেগেলৰ বস্তুনিষ্ঠ ভাববাদ,হেগেলৰ দ্বন্দ্বাত্মক পদ্ধতি

অধ্যায় ৭ ঃ দেহ-মনৰ সম্পৰ্ক ঃ পাৰস্পৰিক ক্ৰিয়াবাদ ৭৬-৮৩

দেহ-মন সম্পৰ্কে ডেকাৰ্টৰ ধাৰণা, পাৰস্পৰিক ক্ৰিয়াবাদ

অধ্যায় ৮ ঃ দেহ-মনৰ সম্পৰ্ক ঃ সমান্তৰালবাদ ৮৪-৯০

দেহ মন সম্পৰ্কে স্পি'নোজাৰ ধাৰণা, সমান্তৰালবাদ